כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת ואתחנן ■ שבת נחמו ■ ח' אב תשפ"ו ■ 22.07.2026 ■ גליון מס' 900

כל מאמץ בענייני תורה ומצוות, אף שהוא חובה בפני עצמו, מרחיב את הצינורות לקבלת ברכות ה' לכל אחד ואחד מבני המשפחה.
הרבי מלובביץ'.

בעקבי רלב"ג

/ הרב פרופ' נריה גוטל

הנהגה נאה ורווחת אצל רבים: הימנעות והיזהרות מנדרים. בכל עת שמביעים דבר בסגנון של התחייבות, מייד אומרים: "בלי נדר". אפילו על הנהגה טובה אומרים שזו נעשית "בלי נדר", שכן יישומה שלוש פעמים עלול להחשיבה כנדר. ועוד למעלה מכך, לקראת הימים הנוראים נהוג לערוך התרת נדרים, והתפילה שפותחת את ליל יום הכיפורים אינה אלא "כל "נדרי". כך בנדר, ולא פחות מכך בכל שנוגע לשבועה, ולכן - לדוגמה - גם כאשר ההלכה מצביעה על שבועה בבית דין לבירור נושא כזה ואחר, לרוב נמנעים מכך בתי הדין ומאתרים מוצא חלופי. על רקע זה אומר דרשני פסוק מפורש בפרשתנו: "את ה' אלוקיך תירא... ובשמו תשבע" (דברים ו, יג)!

לא בכדי ביארו פרשנים רבים שלא במצווה להישבע מדובר, אלא רק כרשות עקרונית. קיימת לאדם אפשרות של שבועה, והורתה התורה כיצד נכון לעשותה - "בשמו" יתברך ולא חלילה שלא כהלכה, לשם אלוהות אחרת וכדו'. כך לדוגמה ביאר ראבע"ז על-אתר:

> "ובשמו תשבע - לא בשם אלהים אחרים, להקים דבר ולכרות ברית, וכן תשבע כל לשון (ישעי' מה, כד), רק באמת. והטעם, שלא יהיה לך אלוה שתשבע בשמו רק שם השם לבדו, על כן כתוב אחריו (יד) לא תלכון אחרי אלהים אחרים".

אין ספק שהאילוץ ההלכתי-הגותי הוא שהביא להסטת הסגנון הציווי של המקרא - "תשבע" - לפרשנות של 'רשות' בלבד. פשוטו של מקרא, לעומת זאת, ודאי מורה על מצוה, ובנתיב זה הילך רלב"ג:

> "ובשמו תשבע - ציווה בזה להישבע בד' יתעלה כאשר יביא ההכרח אל השבועה, כי בזולת זה תהיה שבועת שוא, כמו שהתבאר בפרשת יתרו. הנה כמו שיחטא האדם אם ישבע בד' יתעלה לשוא או לשקר, כן יחטא אם ישבע בזולתו בעת צורכו אל השבועה, כי זה יורה שהוא נותן האלהות והנצחיות והקיום לזולת ד' יתעלה".

וכך גם שב וסיכם ב'תועלות':

> "התועלת האחד עשר הוא במצוות, והוא מה שציוונו להישבע בשמו יתעלה בעת הצורך. והנה התועלת בזאת המצוה הוא להישיר אל שה' יתעלה הוא אמיתי-המציאות וקיים ונצחי, ולזה תהיה השבועה בו להורות על אמיתת מציאות מה שעליו השבועה וקיומו".

מחלוקת פרשנית זו היא בבואה למחלוקת הלכתית. בספר המצוות שלו (מצות עשה ז') קבע הרמב"ם כי "המצווה השביעית היא שציוונו להישבע בשמו יתעלה כשנצטרך לקיים דבר מן הדברים, או להכחישו... והוא אמרו ובשמו תשבע". וכך שב וכתב הרמב"ם בהלכות שבועות (יא, א) כי "כשם ששבועת שוא ושקר בלא תעשה, כך מצות עשה שישבע מי שנתחייב שבועה בבית דין בשם, שנאמר ובשמו תשבע - זו מצות עשה". והוסיף כי אדרבה, זו מעלה גדולה: "שהשבועה בשמו הגדול והקדוש מדרכי העבודה היא והידור וקידוש גדול הוא להישבע בשמו".

רמב"ן, בהשגותיו על ספר המצוות (שם), וכך גם הראב"ד (בהשגותיו על מנין המצוות הקצר), חלקו על הרמב"ם. לדידם, אין שום מצוה להישבע, אלא רק רשות, ולא באה התורה אלא רק לומר שהדבר אפשרי ולהנחות כיצד הדבר נעשה: "שאין השבועה בשמו בעת הצורך חובה ומצות עשה אבל רשות היא בידינו עם תנאים רבים, והכתוב הזה אינו מצוה אלא רשות, שלא כדברי הרב".

ואולם, כאמור, אחר שתימוכין הלכתיים ברורים לו לרלב"ג - משנת הרמב"ם, הוא לא ראה שום סיבה לחרוג מפשוטו של מקרא. לכן כאמור, לדידו, "בשמו תשבע - ציווה בזה להישבע בד' יתעלה כאשר יביא ההכרח אל השבועה".

בתולדות ישראל אכן מתועדים מקרים בהם רבנים גדולים ומיוחדים אשר נטו לגישת הרמב"ם

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

ואראה את הארץ הטובה
היכן מצינו אהבת ארץ חמדה כמו בעמידתו של האיש שלא קם כמוהו...
המשך בעמ' 2

כי ישאלך
בירור האמת בימינו
בסוף הפרשה ולאחר פרשת קבלת עול מלכות שמים, מציינת התורה את...
המשך בעמ' 3

אומרים בכל יום
פעמיים באהבה
בליבה של פרשתנו עומדת פרשת קריאת שמע. חז"ל הגדירו את מהות...
המשך בעמ' 4

בדידי הווה עובדא
מעשנת כפייתית
את הסיפור המובא כאן סיפר הגר"י זילברשטיין שליט"א, רבה של רמת...
המשך בעמ' 5

שביבים

- "עלה ראש הפסגה ושא עיניך... וראה בעיניך" (ג, כז)
- לא תוסיפו על הדבר אשר אנכי מצווה אתכם ולא תגרעו ממנו". (ד,ב)
- "ושמרתם ועשיתם, כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים, אשר ישמעון את כל החוקים האלה, ואמרו, רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה" (ד, ו)
- "ובקשתם משם את ה' אלוקיך ומצאת, כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך" (ד, כט)
- "ושיננתם לבניך" (ו, ז)
- וְעָשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב (ו י"ח)
- פרשת ואתחנן - שבת נחמו

המשך בעמ' 5

ורלב"ג, התאוו לקיים מצוה זו. כך מספר בכיר-תלמידי הגר"א - רבי חיים מוולוז'ין על רבו:

"פעם אחת הוצרך הגר"א לישבע בבי"ד שבועת אמת... ורצה להישבע, מפני שסבר כדעת הרמב"ם ששבועת אמת בבי"ד היא מצוות עשה, והיה שמח לקיים מצוה זו שאינה מזדמנת בכל יום. ורבינו חיים מוולוז'ין זלל"ה אמר עליו, שאדם שיש לו זכויות רבות יכול לישבע באמת, אבל שאר בני אדם ייראו מכך".

וארא את הארץ הטובה

/ הרב יעקב הלוי פילבר

היכן מצינו אהבת ארץ חמדה כמו בעמידתו של האיש שלא קם כמוהו, אשר לא כהתה עינו ולא נס ליחו, **העומד ומתחנן לפני בורא עולם שיואיל להכניסו לארץ ישראל, ומבקש: "אעברה נא וארא את הארץ** הטובה". וכמה עלובים לעומתו הגמדים של ימינו, אשר אדמות ארץ ישראל הפכו לדידם לנכסי נדל"ן ומקור לרווחים מפוקפקים, ובהם פוליטקאים שאת אדמות ארץ ישראל הפכו לקלפי מיקוח השגת שקט רגעי ושלום מדומה. דוקא בשעת הרת גורל זו, שעתידה של ארץ ישראל מונח על כף המאזניים וערכה נעשה כה זול בעיני רבים, חייבים אנו להזכיר שוב ושוב את הנשכחות, לעורר מחדש את מעמדה וערכה האמיתי של ארץ ישראל. **באגרות ראי"ה** (אגרת צו) כותב הרב קוק: "יסוד הגלות והשפלות הנמשך בעולם, בא רק מפני שאין מודיעים את ארץ ישראל, את ערכה וחכמתה, ואין מתקנים את חטא המרגלים שהוציאו דבה על הארץ, בתשובת המשקל: להגיד ולבשר בעולם כולו הודה והדרה, קדושתה וכבודה, והלואי שנזכה אחרי כל ההפלגות כולן, מצדנו, להביע אף חלק אחד מרבבה מחמדת ארץ חמדה ומהדרת אור תורתה ועלוי אור חכמתה ורוח הקודש המתנוסס בקרבה".

כבר אברהם אבינו הכיר בערכה של ארץ ישראל, כמו שמובא **במדרש** (ב"ר לט ח): "אמר ר' לוי: בשעה שהיה אברהם מהלך בארם נהרים ובארץ נחור, ראה אותם אוכלים ושותים ופוחזים, אמר: **הלואי לא יהא חלק בארץ הזאת**! וכיון שהגיע לסולמה של צור ראה אותם עסוקים בניכוש בשעת ניכוש, בעידור בשעת עידור, אמר: הלואי יהא חלקי בארץ הזאת! אמר לו הקב"ה: לזרעך אתן את הארץ הזאת". ובמדרש אחר (**תנחומא** משפטים י) אמרו: "מהו ארץ חמדה? ארץ שחמדו לה אבות, אברהם נתאוה לה שנאמר: 'במה אדע כי אירשנה', יצחק נתאוה לה, שנאמר לו: 'גור בארץ הזאת ואהיה עמך ואברכך כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האלה', יעקב נתאוה לה שנאמר: 'אם יהיה אלקים עמדי . . . ושבתי בשלום אל בית אבי', אף משה נתאוה לה, שנאמר: 'ואתחנן אל ה' . . . אעברה נא וארא את הארץ הטובה".

ב"**עולת ראיה**" (ח"א עמ' רג) מסביר הראי"ה שהקשר של העם היהודי לארץ ישראל אינו דומה לקשר של שאר העמים לארצם, את ההבדל הזה הוא מדייק מהכתוב (דברי הימים א, טז, טו-יח): "זכרו לעולם בריתו דבר צוה לאלף דור, אשר כרת את אברהם ושבועתו ליצחק ויעמידה ליעקב לחק לישראל ברית עולם, לך אתן ארץ כנען חבל נחלתכם **בהיותכם מתי מעט, כמעט, וגרים בה**", וכך הוא מפרש את הכתוב: באופן רגיל הקשר של כל עם לארצו אינו מתרחש מיד אלא מתפתח **בתהליך היסטורי** הנמשך תקופה ממושכת, על ידי ציבור גדול, המתיישב בארץ בהתיישבות של קבע, ואז כל המרכיבים הללו: הזמן, הציבור והקביעות יחד יוצרים את הקשר. ואילו הקשר של כנסת ישראל עם ארצה התהווה גם בהעדר כל המרכיבים הטבעיים הללו, הן מבחינת כמות האנשים: "**בהיותם מתי מעט**", והן מבחינת משך הזמן: "**כמעט**", בזמן קצר ותכוף, והן מבחינת העדר התיישבות של קבע: "**וגרים בה**" - כך שגם בלא המרכיבים הטבעיים היוצרים את ההתקשרות לארץ, גם בלעדיהם נוצר הקשר של עם ישראל לארץ ישראל, ומהו הדבר שיצר את הקשר של עם ישראל לארצו ? הוא דבר ה' וברית קדשו, בחוק שבועות עולם אשר הוא אמר ויהי.

הבדל נוסף אנו רואים בין ארץ ישראל לשאר הארצות, ששלמות ארץ ישראל אינה ניתנת לחלוקה, שקדושתה וסגולתה היא אחת שאין לחלקה למחצה לשליש ולרביע, ואת הדבר הזה ממחיש הקב"ה במראה שהוא מראה למשה. כשעלה משה אל הר נבו והקב"ה אראהו משם את הארץ, לא אראה לו רק את שפלת החוף מגדרה עד חדרה, או מחוף הים עד כפר סבא, אלא אראהו "**את כל הארץ**, את הגלעד עד דן, ואת כל הנפתלי, ואת ארץ אפרים ומנשה, ואת כל ארץ יהודה עד הים האחרון, ואת הנגב ואת הככר בקעת ירחו עיר התמרים עד צוער" (דברים לד א-ד), להראותו שארץ ישראל כולה היא חטיבה אחת.

כי ישאלך
בידור האמת בימינו

/ הרב איתמר הרשקו

לע"נ אמי מורתי רות ב"ר חיים יהודה

בסוף הפרשה ולאחר פרשת קבלת עול מלכות שמים, מציינת התורה את מציאות חיינו בארץ - בדור ההוא ובדורת הבאים. ויחד עם שמירת המצוות והזהירות בקיומם, עלינו גם לשים אל ליבנו ללכת בדרך טובה - ולעשות הישר בעיני ה'.

כחלק מביצור עניין המצוות והחוקים, נצטרך גם ללבן את הדברים - כמענה לקושיית הבנים, על מה זה ומה זה.

ולכן התורה מציינת את שאלת הבן החכם מההגדה - 'מה העדת והחקים והמשפטים אשר צוה ה' אלוקינו אתכם'[1]. כדרך להביא גם אותנו האבות, לידיעת ה' ואמיתות הנהגתו עמנו. בתורה, במצוות, בחוקים ובמשפטים - שכולם באים לטובתנו ולתת לנו חיים טובים בארץ הזו.

שאלת הבן מתחלקת לכמה עניינים, מהכבד אל הקל. בתחילה שואל הבן, מדוע אנו נושאים את העדות של הדורות הקודמים עלינו. בדרך של קיום מצוות המזכירות את אשר עשה ה' עם ישראל ביציאתם ממצרים - בהקמת הסוכה, הנחת התפילין, שמירת השבת והמועדים, ושימת המזוזה בפתח הבית[2].

אחר כך מוסיף הבן לשאול על החוקים, שהם קיום מצוות שאין טעמן מוסבר. ולבסוף מבקש הוא לדעת, את משפטי התורה ודיניה- בשפיטת החוטאים והענשתם בסקילה ומלקות לחייבים בכך[3].

וכאשר אנו שומעים את השאלות האלו, המועלות בהדרגה - עלינו לענות לבנים בהתאם לכך, תשובה לכל חלק בשאלתו.

על עניין העדות אנו מספרים לבן, שהוציא אותנו הקב"ה ממצרים מבית עבדים - ביד חזקה. כך שבעצם יציאתנו מעבדות פרעה לעבודת ה', יש בכך עדות למציאות ה' בעולם. ואת זה נושא עם ישראל עימו בכל הדורות, כשכל האומות אומרים לנו - עם ה' אלה[4].

אך לא רק עצם היציאה עשתה רושם, כי אם גם הדרך לכך. כשנתן הקב"ה אותות ומופתים גדולים ורעים למצרים - בעשר המכות, בקריעת ים סוף ובעשיית השפטים בהם. הגם שדי היה בעצם הוצאתנו משם, למרות זאת פעל ה' עימנו בטובה גדולה מעבר לגדרי הטבע. ולכן עלינו לשמור את חוקיו, העומדים מעל להבנה השכלית שלנו.

ולבסוף אנו מדגישים שלא רק יצאנו משם, כי אם באנו אל הארץ הטובה הזו. ובכדי להתיישב ולהתקיים בארץ, חייבים משפטים המסדרים את החיים של יושבי הארץ - וכנגד זה נצטווינו בקיום משפטי התורה[5].

וכך הם הדברים בכל הדורות, בהם הבנים מכריחים את האבות לברר את האמת. מה משמעות היותנו עם ה', נושאי העדות ואמיתת קיומה. בעיקר בעצם קריאת הפסוק הראשון של פרשת שמע - 'שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד'[6]. כשבכל דור מן הדורות אנו רואים בעינינו כיצד אמירה זו מחברת בין כל חלקי העם, לכל רבדיו. וזוהי העדות הגדולה ביותר, לקיומו של עם ישראל.

אין די בכך שאנו יודעים את העבר, כי אם עלינו להבין מה איתנו כיום. וזהו חוק טבע, שלא ניתן להסברה. הכיצד זה שרד עם שלם במשך אלפי שנים, והמשיך להתקיים בכל המקומות בהם הוא נמצא. מכוח זה אנו ממשיכים בחיינו - הלאומיים והפרטיים.

אך גם על זה יש להוסיף קומה, בכך שאנו מנהלים חיי שגרה נכונים וצודקים - בקיום המשפט והצדקה. כדרכם של אברהם אבינו ודוד המלך[7], שלימדו את בניהם ובני ביתם אחריהם - ללכת בדרכי המשפט והצדקה.

אברהם אבינו מסר את העניין בעיקר לאדם הפרטי - לבניו הבאים אחריו. ולכן אצל האדם הפרטי תחילה יש ללכת בדרך הצדקה, הן בגמילות חסדים והן בשמירת מצוות שבין אדם לחברו. ורק אחר כך אם לא מסתדרים הדברים, מפעילים את המשפטים - הבאים לפשר בין המתדיינים.

אך דוד המלך שפעל בעיקר עם כלל ישראל, מוסר את הנהגתו לרבים. ולכן תחילה יש לדעת שמשפטי המלוכה קודמים, ורק אחר כך ניתן להשתמש במידת הצדקה ולפנים משורת הדין.

ובכדי שלא נגיע חלילה לכדי 'ונושנתם'[9] ביציאה לגלות, עלינו להקדים צדקה למעשינו איש עם רעהו. ובכך יועמדו דיני התורה על בוריים ומקומם האמיתי.

וכמו כימי שיבת ציון הראשונה, אף בימינו עלינו לשים את ליבנו בעיקר על דברים אלו. שלא נשתעבד איש ברעהו, ונשמור על אחוות אחים.

ובעיקר אמורים הדברים בענייני הממון והמעמדות - שלא נחשוב שיש אדונים ויש משועבדים תחתיהם. וכמו שצעקו על כך הן ירמיהו הנביא[10] לפני החורבן, והן נחמיה לאחר שיבת ציון הראשונה[11].

וכאשר נפעל כך, נזכה שייחשב הדבר כצדקה לנו[12], ובזה תושלם ישיבתנו בארץ לעולמים. ואחרי כן יקרא לך עיר הצדק קריה נאמנה[13], בתיקון וקיום משפטי איש את רעהו[14].

1 - דברים ו, יט

2 - **ונעם כי ישאלך בנך מחר לאמר מה העדות** שישאל תחלה על מה יעידו אלה המצות הנקראים עדות בעבור שהם זכר לנפלאותיו ועדות בהם, כגון המצה והסוכה והפסח והשבת והתפילין והמזוזה - רמב"ן דברים ו, כ

3 - **והמשפטים** ישאל מה המשפטים שנעשה במצות האלה שנסקול העושה מלאכה בשבת ונשרוף הבא על אשה ואמה ונכה את הארבעים לזורע כלאים - שם

4 - באמר להם עם ה' אלה - יחזקאל לו, כ

5 - רוצה לומר שהבן הזה ראה בתורה ג' מינים מהמצות. מהם **עדות** כחג הפסח ושאר המצות שהם עדות הנסים והנפלאות שעשה ה' יתברך לישראל במצרים. והמין השני הם ה**חקים** שהם המצות שאין טעמם נודע. והמין הג' הם ה**משפטים** שהם המצות שטעמם נודע ונגלה מדרך הסברא ושקול הדעת. ולפי שהיתה שאלתו על שלשת המינים מן המצות האלה צוהו השם יתברך שישיבהו אמתת הדברים ובורין, אם לענין העדות שיאמר אליו 'עבדים היינו לפרעה במצרים ויוציאנו ה' אלהינו ביד חזקה ויתן ה' אותות ומופתים', רוצה לומר שהיה המלך קשה והארץ קשה. ולא די שהוציאנו משם אבל גם שנה הטבע ועשה נסים ונפלאות חוץ מן המנהג הטבעי ויוציאנו משם... מפני העדות הזה רצונו לומר מיציאת מצרים באו אותן המצות שנקראו עדות. ואמנם כנגד המשפטים אמר 'ואותנו הוציא משם למען הביא אותנו לתת לנו את הארץ אשר נשבע לאבותינו'. רוצה לומר ואמנם לענין המשפטים נתנם הקדוש ברוך הוא לנו לפי שהוציאנו להתישב בארץ הזאת. והקבוץ המדיני יצטרך בהכרח משפטים ישרים. ולכן מאותו צד שהוא הקבוץ המדיני הוצרכנו אל המשפטים ההם, לפי שבהם יושלם ישוב בני האדם וקבוצם המדיני - אברבנל דברים ו, כ

6 - דברים ו, ד
7 - כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות **צדקה ומשפט** - בראשית יח, יט
8 - וימלך דוד על כל ישראל ויהי דוד עשה **משפט וצדקה** לכל עמו - שמואל ב ח, טו
9 - **ונושנתם** (סנהדרין, לה) רמז להם שיגלו ממנה לסוף שמונה מאות וחמשים ושתים שנה כמנין ונושנתם, והוא הקדים והגלם לסוף שמונה מאות וחמשים והקדים שתי שנים לונושנתם כדי שלא יתקיים בהם 'כי אבד תאבדון' וזהו שנאמר (דניאל, ט) 'וישקוד ה' על הרעה ויביאה עלינו כי צדיק ה' אלהינו', **צדקה עשה עמנו** שמהר להביאה שתי שנים לפני זמנה - רש"י דברים ד, כה
10 - כה אמר ה' אלוקי ישראל אנכי כרתי ברית את אבותיכם ביום הוצאי אותם מארץ מצרים מבית עבדים לאמר. מקץ שבע שנים תשלחו איש את אחיו העברי אשר ימכר לך ועבדך שש שנים ושלחתו חפשי מעמך ולא שמעו אבותיכם אלי ולא הטו את אזנם. ותשבו אתם היום ותעשו את הישר בעיני לקרא דרור איש לרעהו ותכרתו ברית לפני בבית אשר נקרא שמי עליו. ותשבו ותחללו את שמי ותשבו איש את עבדו ואיש את שפחתו אשר שלחתם חפשים לנפשם ותכבשו אתם להיות לכם לעבדים ולשפחות - ירמיהו לד, יג- טז
11 - וימלך לבי עלי **ואריבה את החרים ואת הסגנים ואמרה להם משא איש באחיו אתם נשאים** ואתן עליהם קהלה גדולה. ואמרה להם אנחנו קנינו את אחינו היהודים הנמכרים לגוים כדי בנו וגם אתם תמכרו את אחיכם ונמכרו לנו ויחרישו ולא מצאו דבר - נחמיה ח, ז- ח
12 - וצדקה תהיה לנו כי נשמר לעשות את כל המצוה הזאת לפני ה' אלוקינו כאשר צונו - דברים ו, כה
13 - ואשיבה שפטיך כבראשנה ויעציך כבתחלה אחרי כן יקרא לך עיר הצדק קריה נאמנה - ישעיהו א, כו
14 - **כבתחלה** שהיתה קריה נאמנה, על ידי יועצים טובים **אחרי כן** הוא מאמר מגביל על ידי **שאשיב שפטיך כבראשונה, יקרא לך עיר הצדק** בין אדם לחבירו, ועל ידי שאשיב **יועציך כבתחלה, יקרא לך קריה נאמנה** בדברים שבין אדם למקום - מלבי"ם, שם

אומרים בכל יום פעמיים באהבה

/ הרב ידידיה נוימן

בליבה של פרשתנו עומדת פרשת קריאת שמע. חז"ל הגדירו את מהות הפרשה כ'קבלת עול מלכות שמיים' ונדמה שהגדרה זו מזמנת את השאלה מה עומד בבסיס של קבלת עול זה. כלומר, מהי הדרך הנכונה להגיע למצב שבו מלכות השם נוכחת בעולם ורבים מצליחים לנהל חיים שלמים מתוך הכנעה וקבלה של מלכות זו. ואם נתבונן יותר, נשאל איך ניתן להגיע למצב שבו האדם מצליח להישאר חיוני ולהתמיד בקבלת העול הזו.

השפת אמת (תרמ"ד) מסביר שהמפתח להתמדה ולהרגשת החיוניות והיצירתיות המתמדת טמון בהתמקדות בתורת השם. תורת השם שניתנה לנו, ונטועה באופן מהותי בחיינו- כפי שמתבטא בברכת התורה 'וחיי עולם נטע בתוכנו'- מהווה מקור תמידי וקרוב להתחדשות ולהתפתחות. התורה איננה רק ידע שהתקבל על ידינו ועלינו לשנן ולזכור אלא היא מפגש חי ומתמיד שלנו עם דבר השם ורצון השם. האדם ההוגה בתורה מקבל כל העת אור חדש ומאיר של רצון השם שמחייה ובונה אותו, וממילא הוא חש שהציווי והמחויבות שלו אל הקדוש ברוך מתקיים ממש כעת- 'אשר אנוכי מצווך היום', ממש.

החיוניות והקרבה שנולדת מלימוד התורה היא לא רק כרונולוגית, אלא היא קרבה של זהות והזדהות. הצלילה אל נבכי התורה ולימודה יוצרת מצב שבו החוק והרצון האלוקי איננו חיצוני עוד אל האדם. ההתעמקות בלימוד מגלה לאדם שהתוכן האלוקי והדרישה המובעת בתורה עומדת באמת שורשי חייו. מקבלת מסרים חיצונית שעלולה ליצור מועקה ותחושת צייתנות, הלימוד הופך לחוויית גילוי עמוקה של מה שבאמת מונח בשורש החיים בכלל ובשורשו של האדם הלומד בפרט. כדברי הפסוק במשלי ב: 'אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה, אז תבין יראת השם ודעת אלוקים תמצא'.

כלומר, חיבור עמוק ומהותי אל התורה בחוויה של חיפוש של אוצר פנימי חבוי מוביל לכך שהמוסר והדרישה האלוקית מתגלה מתוך פנימיותו של האדם. האדם מגלה שהדברים לא נמצאים הרחק ממנו ואינם מונחתים עליו מלמעלה כדבר זר ומנוכר אלא יש כאן אמת עמוקה שמתאימה ותואמת לפנימיות העולם ולמהותו.

וכשם שהדברים נכונים באדם הפרטי הם נכונים גם בנו כאומה.

הנחת התפילין שבמרכזם פרשת קריאת שמע מוגדרת כ 'אות' משום שאין מדובר רק במעשה סמלי ובחובה הלכתית גרידא. בחיבור פנימי ועמוק מתגלה שהתפילין הם גילוי של אמת פנימית וגדולה שחקוקה עמוק עמוק בקיום היהודי. התפילין הם אות וסמל לחיבור חי אל הקודש עצמו. לכן היהודי עוטר אותן בגאון מתוך הכרזה לדבר שהוא שייך אליו במהותו, ולכן לא לחינם דווקא הם עומדים בהשוואה לאומת העולם. כל עמי הארץ שרואים את שם השם שנקרא עלינו בתפילין מבינים שההליכה של עם ישראל בדרך השם היא הרבה מעבר ליכולת לציית למלך רם ונישא, אלא יש כאן חיבור חי ופנימי של אומה לדבר השם ולהופעת שמו בעולם.

מלכות השמיים שאנו חיים לאורה ומבטאים אותה בקריאת שמע מתגלה כמקור חיים עמוק וסודי שעליו נשענים חיינו, וממילא הקבלה היום יומית והמתמדת שלה, אינה טקס של משמעת נוקשה וקשה. עם ישראל מקבל עליו בכל יום את מלכות השמיים מתוך תודעה של הזדהות וחיבור עמוק מלא באהבה ודביקות.

בדידי הווה עובדא

מעשנת כפייתית

את הסיפור המובא כאן סיפר הגר"י זילברשטיין שליט"א, רבה של רמת אלחנן, בבני ברק, לתלמידיו בכולל (חולון).

זוג נשוי באחד מקיבוצי השומר הצעיר החליט לשוב לכור מחצבתו ולשמור מצוות כדת וכדין. הזוג עקר מהקיבוץ ועבר לגור בירושלים, בשכונת "מאה שערים".

בתוך זמן קצר קיימו את המצוות כולן, ורק בעיה קטנה העיבה על אורח חייהם החדש. האישה, מעשנת כבדה, לא הצליחה להשתחרר מן הסיגריות גם בשבת קודש.

האישה הלכה לכל המומחים להפסקת עישון. מדיקור סיני ועד משיבים עטורי הצלחות ושום דבר לא עזר. בני הזוג שמרו את כל מצוות השבת קלה כחמורה, אך האישה לא יכלה בשום אופן להתגבר על הצורך הכפייתי לעשן.

בייאושם, הלכו לרבנים להתייעץ שמא יש להתייחס לכפייתיות הקשה כאל מחלה ולאפשר לה לעשן. המקרה הגיע לשולחנו של הפוסק הנודע, הגרי"ש אלישיב זצ"ל, והוא נתבקש להכריע בסוגיה הבלתי שגרתית.

משמע את כל מסכת ניסיונותיה להפסיק לעשן בשבת, יעץ לאישה לבדוק את אילן משפחתה, אולי אינה יהודייה כלל וכלל. את סיבת חשדו לא אמר.

האישה יצאה למסע שורשים בעיר הולדתה של סבתה, ושם גם איתרה את קברה. ומה נדהמה לגלות צלב חרוט על המצבה.

חזרה אל הגרי"ש אלישיב זצ"ל וסיפרה לו כי אכן צדק בספק שהטיל ביהדותה. אמר הרב כי אין זה עניין של נבואה אלא סברה, כי מן השמים מבקשים לגמול עימה חסד: שהרי גוי ששבת חייב מיתה. "בשמיים ראו את רצונך הכן לשמור את מצוות התורה, אלא שמנעו זאת ממך לבל תיכשלי כגויה בשמירת שבת. אחרת קשה היה להבין הכיצד אינך מצליחה, כמעשנים אחרים כמותך, לכבוש את תאוות העישון בשבת קודש".

האשה התגיירה כדת וכדין, ואיך לא, מיד הצליחה להתגבר על תאוות העישון, לא רק בשבת אלא בכלל.

כשביקשתי לבקר את הזוג ושאלתי מה כתובת מגוריהם, הייתה התשובה: "עד כאן". ■

שביבים / לע"נ שאול שיף

"עלה ראש הפסגה ושא עיניך... וראה בעיניך" (ג, כז)

במענה לתחינותיו של משה רבינו להיכנס לארץ ישראל ולראותה אומר לו הקב"ה - אמנם להיכנס אל ארץ ישראל לא תזכה, אך מה שביקשת "ואראה את הארץ הטובה", לתפילה זו איענה, ותוכל לראות את הארץ.

ידועה השאלה, במה מועילה למשה "היענות חלקית" זו, שיזכה "לראות" את הארץ? מה התועלת בכך?

ובפירוש אברבנאל על דברים, לד, ו, מחזק המחבר את השאלה עוד יותר על ידי משל - אדם רוצה מאוד לאכול מאכל מסוים, ולאחר הפצרות רבות משיבים לו, שלא יזכה לאכול את המאכל, אך יזכה "לראות" אותו; הרי ברור ש"היענות" כזו רק הופכת את המצב לגרוע יותר מבחינתו.

ויתרה מכך, הרי הסיבה העיקרית שבגינה התאווה משה להיכנס לארץ, הייתה כדי לקיים את המצוות התלויות בקדושתה (כמבואר בגמ', סוטה דף יד), ולעניין זה, מה יועיל לו שיראה את הארץ?

הרה"ג נבנצל, ב"שיחות לספר במדבר", מסביר זאת כך: "חייבים איפוא להבין שלראות את ארץ ישראל, אין זו ראיית נוף סתמית. בקשתו המקורית של משה היתה לקלוט מן הארץ דרגת קדושה מוגברת, של הפרשת תרומות ומעשרות, של הילוך ארבע אמות בארץ ישראל וכו', ובכך להשלים ולהוסיף קדושה בנשמתו עד כמה ששייכת תוספת בנשמתו הזכה. אך מכיוון שנבצר ממנו הדבר, פיצה אותו ה' בהתבוננות בה. כי ראיית הארץ, גם היא מוסיפה קדושה. אפילו ראייתה בעלמא, מעניקה קדושה לנפש. אמנם לא כקדושה הנובעת מקיום מצוותיה בפועל, אך חלק מקדושתה

העליונה של הארץ ניתנת לספיגה בעצם ראיית ההרים והגבעות שבה".

הסבר אחר עולה מדברי הרמב"ן בפירושו לספר דברים פרק לד, ד"ה ויראהו ה' את כל הארץ: "וטעם המראה הזאת אשר הראהו, בעבור שהייתה הארץ מלאה כל טוב, צבי לכל הארצות, ומאשר היה גלוי לפניו רוב האהבה שהיה משה רבנו אוהב את ישראל, שמחו ברבות הטובה בראות עיניו".

(לימוד יומי)

"לא תוסיפו על הדבר אשר אנכי מצווה אתכם ולא תגרעו ממנו". (ד,ב)

ברור לכל שאין לגרוע ממצוות המלך מאומה, אך מדוע לא לאפשר לאדם להוסיף במצוות ולהתעלות ככל שידו משגת?!

המגיד מדובנא ממשיל משל למה הדבר דומה:

שכן אחד ביקש מחברו להשאיל לו כף. למחרת החזיר לו כף + כפית.

לפליאת חברו השיב כי הכף ילדה בלילה כפית. הבין המשאיל שדעת שכנו נטרפה עליו, אע"פ כן נטל את הכפית.

למחרת שוב בא השכן וביקש כוס לקידוש. השכן השאיל לו, ולמחרת החזיר כוס + כוסית מכסף.

השכן אמר לו: מזל טוב, אתמול הכוס ילדה כוסית קטנה... השכן התלהב ולקח את שניהם.

לאחר שבוע ביקש הלה שני פמוטי כסף, השכן התלהב וכבר ראה בדמיונו איך ה"משוגע" מחזיר לו שני פמוטים קטנים מכסף...

לאחר שבועיים שלא החזיר ניגש השכן ושאל: "היכן כלי הכסף שלי"? אמר לו חברו בנימה של צער: "משתתף אני באבלך - הם מתו"!

"שטויות!" צעק השכן, "כלי כסף לא יכולים למות! וכי ממתי שמענו על פמוטים שמתים?!" צעק ברוגז.

פנה אליו השואל ואמר: וממתי שמעת על כף שיולדת? או כוס בהיריון? לקחת אותם ולא פצית פה. אם כף וכוס יכולים ללדת אז גם פמוטים יכולים למות...

כן הוא הנמשל:

את המצוות צריך לקיים בדיוק נמרץ, כי אדם שמוסיף על המצוות בסופו של דבר עלול לגרוע מהן...

(דבר תורה יהדות בהישג ידך)

"ושמרתם ועשיתם, כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים, אשר ישמעון את כל החוקים האלה, ואמרו, רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה" (ד,ו)

לכאורה כוונת הפסוק לומר, שכאשר ישמעו הגויים את "כל החוקים האלה", התוצאה תהיה שהם יאמרו "רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה". זהו פשט לשון הפסוק. אך הסבר זה לכאורה קשה, שהרי ה"חוקים" הם דווקא החלק בתורה שטעמם אינו ברור ואינו ידוע ולפעמים מנוגד לשכל, ואם כן כיצד דווקא ה"חוקים" הם אלה שיגרמו לכך שהגויים יאמרו "רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה"?!

כך מקשה רבינו בחיי והוא מיישב: אך הזכיר החוקים, להפליג ולומר, כי מתוך שיראו האומות שישראל מתעסקין במצוות השכליות ובמשפטים ישרים, אשר השכל מעיד עליהם שהם משפטים צדיקים, מסודרים בסדר נכון ובהנהגה ישרה, יתבאר להם מזה כי החוקים שאין טעמן נודע, לא דבר ריק הוא, אבל [=אלא] יש בפנימיותם חכמה גדולה נסתרת, אין הכל זוכין לה. והאומות בעצמם יפארו לישראל לכל, ותבענה תהלתם לומר אף על החוקים, 'רק עם חכם ונבון'".

(לימוד יומי)

"ובקשתם משם את ה' אלוקיך ומצאת, כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך" (ד, כט)

מדוע הפסוק פותח בלשון רבים" ובקשתם משם" וממשיך בלשון יחיד "ומצאת"?

מסביר רבינו בחיי: "היה ראוי לומר 'ומצאתם', בלשון רבים. אבל אילו אמר כן היה נראה, כי הרבים הדורשים להקב"ה מתוך גלותם יהיה נדרש להם, ולא כן ביחיד, לפי שזכות הרבים גדול, כמו שאמרו 'אין הקב"ה מואס תפילתן של רבים'... על כן אמר 'ומצאת', ללמדך כי גם ליחיד יידרש כשידרשנו בכל לבבו ובכל נפשו, ולא יהיה עניינו נגזר אחר הרבים להיותו נמנה בכללן".

דהיינו, המעבר מלשון רבים "וביקשתם" ללשון היחיד "ומצאת", בא לומר שאמנם זכות הרבים מרובה, אך גם היחיד, אם ידרוש את הקב"ה בכל לבבו ובכל נפשו, ימצא וישיג. ואל יחשוב האדם, שרק לתפילת הרבים הקב"ה נדרש.

(לימוד יומי)

"ושיננתם לבניך" (ו, ז)

רש"י כותב על פי המדרש, **"ושיננתם לבניך - אלו התלמידים"**. כלומר, "בניך" האמורים כאן בפסוק הם התלמידים וכשמצווה הכתוב "ושיננתם לבניך", פירושו - למד את תלמידיך.

וממשיך רש"י, שגם במקומות אחרים מצאנו שהתלמידים נקראים "בנים", וכן מוסיף רש"י שמצאנו בדומה לכך שהרב קרוי אב, וכפי שקרא הנביא אלישע על רבו אליהו: "אבי אבי, רכב ישראל ופרשיו".

ובספר "באר הפרשה" מובא לבאר את דברי המדרש ורש"י הנ"ל "ושיננתם לבניך - אלו התלמידים", על פי הגרי"ז מבריסק, כך: "ויסוד גדול הוא לעוסקים בענייני חינוך, שעליהם להתייחס באופן שווה לכל תלמיד, אף לחלש שבחלשים, את כולם יש לקרב במידת 'ימין מקרבת', בפרט לחלשים, וכפירושו של הגרי"ז מבריסק זצ"ל בדברי חז"ל (ספרי פרשת ואתחנן), 'ושיננתם לבניך, אלו התלמידים', כי שאל נא את ה'מלמד' אשר בכיתתו כעשרים וחמישה תלמידים - מי מהתלמידים חקוק תמיד על לוח לבך, הרי תשובתו בבירור תהיה, פלוני ופלוני המוכשרים והמוצלחים, כי הם

מסייעים לו בעבודתו במסירת שיעוריו ודרכי החינוך. לעומתו, כאשר תשאל את האב והאם, אשר להם כעשרה בנים בלי עין הרע, מי מבניכם לא ימוש מזכרונכם בכל עת ורגע, יענו שניהם כאחד, בן זה או בת זו המתקשים בלימודם או בעניינים אחרים, מהם לא נסיח דעת לרגע אחד. לזה אמרו חז"ל, 'ושיננתם לבניך', אלו התלמידים', שתתנהג בעניין זה עם תלמידיך כאילו הם בניך, ולא תסיח דעת מהחלשים לחזקם ולעודדם, וכך בס"ד אכן יעשו חיל בלימודם, ויעלו מעלות רמות".

(יתרו הערה כז) (לימוד יומי)

■ וְעָשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב (ו י"ח)

מפרש רש"י: זו פשרה לפנים משורת הדין.

ומבאר הרמב"ן: והכוונה בזה כי מתחילה אמר שתשמור חוקותיו ועדותיו אשר ציווך, ועתה יאמר - גם באשר לא ציווך תן דעתך לעשות הישר והטוב בעיניו, כי הוא אוהב הישר והטוב.

וזה עניין גדול לפי שאי אפשר להזכיר בתורה כל הנהגות האדם עם שכניו ורעיו וכל משאו ומתנו ותקוני הישוב והמדינות כולם.

אבל אחרי שהזכיר מהם הרבה, כגון: **"לֹא תֵלֵךְ רָכִיל"**, **"לֹא תִקֹּם וְלֹא תִטֹּר"**, **"לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ"**, **"מִפְּנֵי שֵׂיבָה תָּקוּם"** וכיוצא בהן, חזר לומר בדרך כלל שיעשה הטוב והישר בכל דבר, עד שיכנס בזה הפשרה ולפנים משורת הדין. כגון מה שהזכירו בדינה דבר מצרא (בבא מציעא ק"ח.) - שאדם הרוצה למכור את שדהו, עליו לתת עדיפות לשכנו הגובל עם שדהו. ואפילו מה שאמרו (יומא פ"ו. ותענית ט"ז): פרקו נאה ודיבורו בנחת עם הבריות, עד שיקרא בכל ענין - תם וישר.

מסופר (בירושלמי בבא מציעא ב,ה) על רבי שמעון בן שטח שעסק במסחר של פשתים להרוויח.

רצו תלמידיו להקל עליו ובקשו ממנו רשות לקנות לו חמור אחד שעליו יישא את המשאות והסכים.

הלכו וקנו לרבי שמעון בן שטח חמור מישמעאלי אחד. לאחר שקנו, בדקו בחמור ומצאו בו מרגלית יקרה. באו וסיפרו זאת בשמחה לרבם, בחשבם שמעתה לא יצטרך לטרוח עוד בעבודה ויוכל ללמדם לא טרדת הפרנסה. שאלם רבי שמעון בן שטח: "האם הישמעאלי יודע על המרגלית התלויה בצוואר החמור?" אמרו לו: לא. אמר להם: "חמור קניתי, מרגלית לא קניתי"! הלך והחזיר את האבן לישמעאלי. התפלא הישמעאלי על יושרו וצדקותו של רבי שמעון בן שטח ואמר: "ברוך ה' אלוקי היהודים, שציווה להחזיר אבדה, והם מאמינים בו ומקיימים את מצוותיו!"

אמר רבי שמעון בן שטח: טוב יותר לשמוע מפי הישמעאלי "ברוך ה' אלוקי היהודים" מכל האבנים הטובות שבעולם...

(דבר תורה יהדות בהישג ידך)

■ פרשת ואתחנן - שבת נחמו

השבת נקראת 'שבת נחמו' על שם ההפטרה "נחמו נחמו עמי"- הפותחת את סדרת שבע דנחמתא.

שאלה: מדוע נכפל פעמיים 'נחמו נחמו'? תשובה: כיון שכפל 'בכו תבכה'.

משל למה הדבר דומה?

מלך שגרש את המלכה מהארמון. כשרצה להשיבה אמרה - שיכפיל כתובתי, וכפל והחזירה.

כך אמר הקב"ה לעם ישראל בסיני - אמרתי "אנכי ה' אלוקיך" ובירושלים אומר לכם "אנכי אנכי הוא מנחמכם". ■

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

עריכה גרפית - גיל ויין

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net